

o pakcie fiskalnym, „Dziennik Gazeta Prawna”, 19.4.2012 r., <http://edgp.gazetaprawna.pl/index.php?act=mprasa&sub=article&id=407273> [30.5.2012]

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Zob. np. J. Funk Kirkegaard, *Europe's new fiscal compact treaty does not outlaw Keynesianism and is a stepping stone to more progress*, VoxEU, 6 Feb 2012, <http://www.voxeu.org/index.php?q=node/7600>

⁴⁸ S. Schulmeister, *The economic consequences of the pact*, 28.3.2012 r., <http://www.eurointelligence.com/eurointelligence-news/home/singleview/article/the-economic-consequences-of-the-pact.html>

⁴⁹ M. Marcellino, *Why we don't need the new fiscal treaty*, 30.1.2012 r., <http://www.eurointelligence.com/eurointelligence-news/archive/single-view/article/why-we-dont-need-the-new-fiscal-treaty.html>

⁵⁰ Por. G. Davis, *The eurozone decouples from the world*, „Financial Times”, 6.11.2011, <http://blogs.ft.com/gavyndavies/2011/11/06/the-eurozone-decouples-from-the-world/#axzz1d2stiknr>

⁵¹ OSW, A. Kwiatkowska-Drożdż i K. Popławski, *Pakt fiskalny to tylko etap na drodze do zmian traktatowych*, 15.2.2012 r., <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/best/2012-02-15/pakt-fiskalny-to-tylko-etap-na-drozdze-do-zmian-traktatowych>

⁵² Por. Press Release, *Wystąpienie przewodniczącego Rady Europejskiej H. Van Rompuy'a przed Parlamentem Europejskim*, EUCO 17/12, PR PCE 14, Bruksela, 1.2.2012; EU Summit: *ECB Draghi: Fiscal Pact Is First Step Toward Fiscal Union*, 3.2.2012.

⁵³ Wniosek. *Rozporządzenie PE i Rady w sprawie wspólnych przepisów dotyczących monitorowania i oceny wstępnych planów*

budżetowych oraz zapewnienia korekty nadmiernego deficytu w państwach członkowskich strefy euro, Bruksela, 23.11.2011, KOM(2011) 821; Wniosek. *Rozporządzenie PE i Rady w sprawie wzmocnienia nadzoru gospodarczego i budżetowego nad państwami członkowskimi strefy euro dotkniętymi lub zagrożonymi poważnymi trudnościami w odniesieniu do ich stabilności finansowej*, Bruksela, 23.11.2011, KOM(2011) 819. W maju 2012 r. komisja PE ds. gospodarczych i walutowych nieznacznie większością zaakceptowała wnioski KE.

⁵⁴ Por. Wstępne sprawozdanie posła sprawozdawcy J-P. Gauzèsa z obu projektów rozporządzeń, 14.3.2012, KOM(2011).

⁵⁵ M. Szpunar, op. cit.

⁵⁶ W wersji TSKZ z 27 stycznia 2012 r. była mowa tylko o uczestnictwie w posiedzeniach, gdy przewodniczący szczytu uzna to za stosowne i przynajmniej raz w roku (art. 12 ust. 6).

⁵⁷ „Obserwator finansowy”, 13.1.2012 r., <http://www.obserwatorfinansowy.pl/2012/01/13/wsparcie-przez-polske-mfw-nie-jest-powiazane-z-uczestnictwem-w-pakcie-fiskalnym-rostowski/>

⁵⁸ *Pożyczka dla MFW to nie pakt fiskalny*, 26.1.2012 r., <http://www.ekonomia24.pl/artykul/798566.html>

⁵⁹ D. Rosati, *Pakt fiskalny, porażka czy sukces?*, „Rzeczpospolita”, 16.2.2012 r.

⁶⁰ *Dowgielewicz: pakt fiskalny absolutnie pozytywny dla Polski*, 16.2.2012 r., <http://biznes.onet.pl/dowgielewicz-pakt-fiskalny-absolutnie-pozytywny-dl,18494,5029546,1,news-detel>

WSPÓLNA POLITYKA HANDLOWA

POROZUMIENIE ROLNE UNIA EUROPEJSKA – MAROKO. POTENCJALNE SKUTKI DLA POLSKI I UE

*Łukasz Ambroziak, Marzenna Błaszczuk-Zawiła**

Rada Unii Europejskiej (RUE), po uzyskaniu pozytywnej opinii Parlamentu Europejskiego (PE), wyraziła 8 marca 2012 r. zgodę na zawarcie przez UE porozumienia z Marokiem w sprawie wzajemnej liberalizacji handlu produktami rolnymi, przetworzonymi artykułami rolnymi, rybami i produktami rybołówstwa (dalej porozumienie rolne)¹. Porozumienie stanowi realizację postanowień układu stowarzyszeniowego i nowej zasady polityki sąsiedztwa – „więcej za więcej”. Jest też pierwszym krokiem w wypracowaniu nowej formuły stosunków dwustronnych, będącej czymś pomiędzy stowarzyszeniem a członkostwem (*more than association, but less than accession*). Celem porozumienia jest również zachęcenie innych partnerów UE z regionu Morza Śródziemnego do przeprowadzenia reform.

Paraflowanie porozumienia, a następnie jego przyjęcie przez PE, wzbudziło wiele kontrowersji, w tym sprzeciw rolników z południa Europy, najbardziej narażonych na jego negatywne skutki. Przeciwnicy umowy używali głównie argumentów o przewidywanym negatywnym wpływie zarówno na rolnictwo niektórych państw członkowskich UE, jak i Maroka, a także o zagrożeniach dla środowiska przyrodniczego. Podnoszono również kwestię nierozwiązanego konfliktu wokół Sahary Zachodniej. Ostatecznie porozumienie zostało zatwierdzone i ma wejść w życie 1 lipca 2012 r.²

Polityka UE wobec państw regionu Morza Śródziemnego

Proces zacieśniania współpracy UE z południowymi sąsiadami, graniczącymi przez Morze Śródziemne (MŚ), został zapoczątkowany w listopadzie 1995 r. podczas konferencji ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich UE i krajów regionu MŚ w Barcelonie³. Tak zwany proces barceloński, tj. partnerstwo UE z krajami południowego wybrzeża MŚ (*Euro-Mediterranean partnership*), opiera się na trzech filarach: 1) partnerstwie politycznym i w dziedzinie bezpieczeństwa, 2) partner-

stwie ekonomiczno-finansowym oraz 3) partnerstwie społeczno-kulturalnym. Głównym ekonomicznym celem partnerstwa jest utworzenie eurośroziemnomorskiej strefy wolnego handlu, poprzez liberalizację handlu Północ-Południe (między UE i krajami regionu) oraz Południe-Południe (między państwami basenu MŚ). Polityka partnerstwa jest realizowana poprzez zawieranie umów stowarzyszeniowych (układów eurośroziemnomorskich) między UE a krajami regionu. Układ o stowarzyszeniu z Marokiem, przewidujący utworzenie strefy wolnego handlu (SWH) artykułami przemysłowymi (art. 11)⁴ oraz rolnymi i rybołówstwa (art. 16), został podpisany w lutym 1996 r. i wszedł w życie 1 marca 2000 r.⁵

Wbrew założeniom deklaracji barcelońskiej, proces budowy strefy wolnego handlu nie zakończył się w 2010 r. Główną przyczyną opóźnień była zbyt powolna integracja Południe-Południe, spowodowana różnicami politycznymi i gospodarczymi⁶.

Prace nad utworzeniem eurośroziemnomorskiej strefy wolnego handlu jednak kontynuowano. Przyjęty w grudniu 2009 r. plan działania (*Euro-Mediterranean Trade Roadmap beyond 2010*) wytyczył kierunki rozwoju współpracy eurośroziemnomorskiej po 2010 r.: 1) zakończenie procesu tworzenia sieci umów o wolnym handlu w regionie, 2) wdrożenie konkretnych inicjatyw zwiększających znaczenie partnerstwa dla przedsiębiorców, 3) przekształcenie istniejących umów w pogłębione i kompleksowe strefy wolnego handlu (DCFTA).

Pod wpływem „arabskiej wiosny” w 2011 r. UE opublikowała kolejny dokument „*Partnerstwo na rzecz demokracji i wspólnego dobrobytu*”, mający pobudzić handel i inwestycje w regionie. Przewidywał on m.in. możliwość rozpoczęcia rokowań w sprawie DCFTA, pod warunkiem zaangażowania południowych sąsiadów Unii w proces transformacji polityczno-gospodarczej. Uzależniono od tego również wysokość wsparcia i treść oferty unijnej (zgodnie z zasadami zróżnicowania i warunkowości - „więcej za więcej”). W dniu 14 grudnia 2011 r. RUE podjęła decyzję o rozpoczęciu dwustronnych rokowań w sprawie utworzenia DCFTA z Egiptem, Jordanią, Marokiem i Tunezją. Decyzja ta jest ważnym politycznie wyrazem wsparcia przemian demokratyczno-gospodarczych w tych krajach oraz gotowości UE do pogłębiania relacji z sąsiadami dokonującymi takich przemian⁷.

Porozumienie rolne UE-Maroko

Decyzja o rozpoczęciu rokowań w sprawie liberalizacji handlu rolnego z Marokiem zapadła w październiku 2005 r. Była odpowiedzią Unii na postępy władz marokańskich w reformowaniu państwa.

Przebieg rokowań i proces zatwierdzania porozumienia

Rokowania trwały od lutego 2006 r. do grudnia 2009 r. Porozumienie parafowano 13 grudnia 2010 r., podczas

dziewiątego posiedzenia Rady Stowarzyszeniowej UE-Maroko⁸.

W Parlamencie Europejskim porozumienie rolne z Marokiem wywołało gorącą debatę. Poparły je komisje PE ds. handlu międzynarodowego i ds. rybołówstwa. Negatywne stanowisko zajęła natomiast komisja ds. rolnictwa i rozwoju wsi⁹, według której porozumienie spowoduje negatywne skutki gospodarcze w regionach uprawy warzyw. W jej ocenie porozumienie w niewystarczającym stopniu uwzględnia, że w obecnej kryzysowej sytuacji, nawet niewielka ilość produktów z krajów trzecich może doprowadzić do destabilizacji unijnych rynków warzyw i owoców. Skalę zagrożenia zwiększa nieskuteczność systemu cen wejścia i niewystarczająca zdolność UE do nadzoru i zarządzania kontyngentami¹⁰. Komisja PE do spraw rolnictwa i rozwoju wsi podkreślała również, że koncesje celne nie są równoważne, a produkty europejskie są niekonkurencyjne wobec marokańskich z uwagi na wysokie obciążenia pracy (składki na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, działalność związków zawodowych itp.) oraz normy ochrony środowiska i żywności bezpiecznej. Porozumienie nie rozwiązuje też kwestii oznaczeń geograficznych.

Odrzucenie porozumienia zalecał też sprawozdawca PE, francuski deputowany z frakcji Zielonych José Bové, podkreślając, że zagrożenia dla rolników marokańskich są nawet większe niż dla unijnych. W przypadku producentów unijnych (głównie hiszpańskich i francuskich) chodziło mu o trudności w sprostaniu konkurencji (niższe koszty pracy w Maroku), w przypadku producentów marokańskich – o przechwycenie korzyści z otwarcia unijnego rynku przez wielkie ugrupowania eksporterów (kontrolujące m.in. dwie trzecie eksportu marokańskich pomidorów do UE) oraz o zakłócenia na rynku mleka i zbóż na skutek powiększenia kontyngentów taryfowych. J. Bové poruszył też problem ochrony środowiska, przede wszystkim zagrożenie nadmierną eksploatacją zasobów wodnych¹¹, prowadzącą do obniżenia poziomu wód gruntowych (o ok. 1-2 m rocznie). Zjawisko to może utrudnić funkcjonowanie mniejszych gospodarstw rolnych, a w dłuższej perspektywie zagrażać dostępowi do słodkiej wody. Odwoływał się również do kwestii Sahary Zachodniej (ramka); zwłaszcza, że nieuwzględnienie interesów mieszkańców tego regionu stało się jedną z przyczyn odrzucenia przez PE w grudniu 2011 r. wniosku KE o przedłużenie wygasającej w lutym 2012 r. unijno-marokańskiej umowy o rybołówstwie¹².

W odpowiedzi na stawiane zarzuty władze marokańskie podkreślały, że dzięki współpracy z dużymi firmami korzyści z porozumienia osiągną również niewielkie gospodarstwa rolne¹⁴, które nie są w stanie eksportować samodzielnie¹⁵, oraz że podejmują reformy w rolnictwie mające na celu wsparcie drobnych rolników przez udostępnienie im nowoczesnych technologii i inwestycje (np. Plan VERT). Maroko ratyfikowało również większość odpowiednich konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) i przyjęło przepisy zakazujące pracy dzieci.

Kontrowersje wokół Sahary Zachodniej

Unijno-marokańskie porozumienie rolne wzbudziło wiele kontrowersji w związku z jego oczekiwanym wpływem na sporne terytorium Sahary Zachodniej okupowane przez Maroko. W przeciwieństwie np. do umowy o wolnym handlu podpisanej z Marokiem przez USA, nie wyłącza ono bowiem ze swoich postanowień produkcji rolnej pochodzącej z tego właśnie terytorium.

Główne zarzuty zawarto w szeroko rozpowszechnionym raporcie „Conflict Tomatoes”, przygotowanym przez międzynarodową organizację Western Sahara Resource Watch. W pierwszej kolejności podkreślano w nim, że liberalizacja handlu będąca skutkiem porozumienia z UE przyczyni się do zwiększenia już i tak dynamicznie rozwijającej się¹³ kapitałochłonnej produkcji plantacji należących do króla Maroka Mohameda VI, marokańskich konglomeratów i francuskich korporacji transnarodowych, zlokalizowanych wokół miasta Dakhla (południowa część Sahary Zachodniej). Zagrozi natomiast istnieniu niewielkich gospodarstw rolnych, zarówno w Maroku, jak i Europie.

Ponadto wskazywano, że porozumienie będzie prowadziło do dalszego rozwoju rolnictwa na spornym terytorium bez zgody i udziału jego rdzennej ludności (Sahrawi), co w świetle prawa międzynarodowego oznacza nieprzebranie podstawowych praw tej ludności. Wzrost produkcji rolnej w Saharze Zachodniej dokonuje się głównie dzięki osadnikom marokańskim. Władze Maroka prowadzą bowiem proces intensywnej kolonizacji tego terytorium. Na plantacjach zatrudniani są Marokańczycy, którzy otrzymują wsparcie z programu zasiedlania tego terytorium (stanowią np. większość zatrudnionych na plantacjach owoców i warzyw w regionie Dakhla). Źródłami kontrowersji były również aspekty środowiskowe, w szczególności wykorzystywanie do produkcji rolnej nieodnawialnych podziemnych zasobów wodnych, oraz możliwość wydłużenia rozmów pokojowych prowadzonych od wielu lat pod auspicjami ONZ w sprawie kontrolowania spornego terytorium.

W raporcie znalazł się apel do instytucji unijnych, aby nie zawierały porozumienia z Marokiem do czasu wykluczenia produkcji z Sahary Zachodniej z preferencji w nim przewidzianych. Nadzieje na takie rozwiązanie dało odrzucenie przez PE porozumienia o rybołówstwie, zwłaszcza, że obydwa porozumienia były negocjowane w tym samym czasie i wywoływały takie same problemy związane z włączeniem terytorium Sahary Zachodniej. W przypadku porozumienia o rybołówstwie, oprócz kwestii ekologicznych i łamania prawa międzynarodowego, na negatywną decyzję PE wpłynął wysoki koszt porozumienia dla europejskich podatników i jego niewielki wpływ na rozwój rybołówstwa w Maroku.

Źródło: WSRW report reveals massive agri-industry in occupied Western Sahara, 14.02.2012, <http://www.wsrw.org/a105x2246> [15.03.2012]; F. Govan, King of Morocco to be biggest benefactor of EU trade agreement, "The Telegraph", 29.01.2012; Two EU Parliament committees reject EU-Morocco Fish Pact, 7.11.2011, <http://www.fishelsewhere.eu/a140x1344> [9.03.2012]

Argumentów, które zadecydowały o zatwierdzeniu porozumienia też było wiele. Wśród najważniejszych wymieniano: wsparcie stabilizacji politycznej, reform demokratycznych i rozwoju gospodarczego Maroka (mających prowadzić do zmniejszenia ubóstwa, bezrobocia i spadku migracji¹⁶), potrzebę rozwijania współpracy sąsiedzkiej oraz docenienia dokonanych przez Maro-

ko reform gospodarczych i demokratycznych¹⁷. Nie bez znaczenia była też rosnąca konkurencja o ten rynek¹⁸.

Mimo negatywnej kampanii przeprowadzonej przez sprawozdawcę J. Bové'a oraz hiszpańskich członków PE, w lutym 2012 r. PE wyraził zgodę na porozumienie z Marokiem, choć nie uzyskało ono silnego poparcia. Porozumienie poparło 369 z 625 uczestniczących w głosowaniu członków Parlamentu, 225 było przeciwnych, a 31 wstrzymało się od głosu.

Pozytywna opinia PE wywołała głośne protesty w państwach członkowskich o rozwiniętym rolnictwie, przede wszystkim w Hiszpanii. Parlamentowi wytykano dbanie o interesy gospodarcze tych państw członkowskich, które dzięki porozumieniu będą mogły obniżyć ceny żywności na rynkach krajowych, i jednocześnie nieuwzględnienie jego negatywnych skutków dla krajów Południa, np. Hiszpanii, która może w efekcie utracić ok. 450 tys. miejsc pracy przy uprawie warzyw i owoców, co jest szczególnie niepokojące przy obecnym poziomie bezrobocia¹⁹. Protestujący podkreślali, że konkurencyjność marokańskiej produkcji oparta jest na praktykach szkodliwych dla środowiska i łamiących prawa pracownicze, które pozwalają na znaczne obniżenie kosztów pracy (wynagrodzenie na poziomie ok. 5 euro dziennie, w porównaniu z 8-13 euro za godzinę w Europie). Hiszpański związek organizacji rolniczych COAG (*Coordinadora de Organizaciones de Agricultores y Ganaderos*) zapowiedział nawet zaskarżenie umowy do Trybunału Sprawiedliwości UE z powodu zakłóceń rynku spowodowanych importem z krajów niespełniających unijnych norm pracy i środowiska.

Postanowienia porozumienia

Porozumienie rolne UE-Maroko ma charakter asymetryczny. UE szybciej i w większym stopniu zliberalizuje dostęp marokańskich produktów rolno-spożywczych niż Maroko produktów unijnych.

Zobowiązania UE (zawarte w Protokole 1) oparte zostały na tzw. liście negatywnej, co oznacza, że z dniem wejścia porozumienia w życie Unia zniesie wszystkie cła w imporcie rolnym z Maroka, z wyjątkiem wymienionych w porozumieniu. Realizacja zobowiązań unijnych będzie oznaczała natychmiastowe zniesienie ceł na 55% produktów rolnych i rybołówstwa importowanych z Maroka, podczas gdy obecnie import bezcłowy obejmuje 33% linii taryfowych. W przywozie towarów szczególnie wrażliwych będą obowiązywały kontyngenty taryfowe (TRQ) i ceny wejścia. Mają one umożliwić wzrost tradycyjnego marokańskiego eksportu do Unii i jednocześnie przeciwdziałać zakłóceniom (nadmiernej podaży) unijnego rynku.

Kontyngenty taryfowe nałożono na pomidory, czosnek, ogórki, cukinię, klementynki i truskawki oraz chemicznie czystą fruktozę²⁰. Będą one wyższe niż obecnie obowiązujące²¹. Import do wysokości limitu będzie pod-

legał obniżonym stawkom celnym klauzuli najwyższego uprzywilejowania (KNU), przeważnie zerowym. Kontyngenty na większość produktów, z wyjątkiem czosnku i fruktozy, będą miały charakter sezonowy. W sezonie import pomidorów i ogórków nie będzie objęty kontyngentem, ale będzie podlegał obniżonym stawkom celnym. Poza sezonem stawki celne na świeże pomidory i klementynki będą obniżone, choć w mniejszym stopniu, również poza TRQ.

Oddzielny harmonogram liberalizacji przewidziano dla produktów, które podlegają cenie wejścia. W przypadku ceł mieszanych (*ad valorem* i specyficznych) znoszona będzie tylko część cła od wartości celnej. W imporcie pomidorów, ogórków, cukinii, karczochów, słodkich pomarańczy, klementynek, winogron, moreli i brzoskwiń określono umowne ceny wejścia, od których cła specyficzne będą podlegały okresowym obniżkom do poziomu zerowego. Jednocześnie cła *ad valorem* na pomidory, ogórki, cukinię i klementynki będą znoszone w granicach określonych kontyngentów taryfowych, a na pozostałe produkty – w imporcie nieograniczonych ilości. Ograniczona będzie liberalizacja importu cukrów oraz przetworzonych produktów rolnych o wysokim poziomie sacharozy i izoglukozy (co najmniej 70% masy). Te ostatnie będą podlegały monitoringowi i możliwości zawieszenia preferencji.

Zobowiązania Maroka (Protokół 2) mają charakter listy pozytywnej (wyszczególniono towary objęte libera-

lizacją). Harmonogram liberalizacji przewiduje pięć ścieżek: natychmiastowe zniesienie ceł, liberalizację w pięcio-²² i dziesięcioletnich okresach przejściowych oraz dwie ścieżki dla produktów objętych TRQ (tabela 1), z których pierwsza zakłada obniżkę stawek celnych na import w ramach kontyngentów (redukcja stawek KNU w granicach 23-100%) i poza nimi (redukcja stawek KNU w równych transzach w ciągu 5 lub 10 lat), natomiast druga – powiększenie kontyngentów i obniżkę ceł jedynie na import do wysokości kontyngentu (redukcja sięgająca od 10% do 100% stawki KNU)²³.

W sumie w dniu wejścia porozumienia w życie zerowe stawki celne dotyczyć będą 45% linii taryfowych w imporcie z UE (obecnie 1%), a po 10 latach - 70% linii.

Aby zapewnić dostawy na rynek marokański, a jednocześnie zachować stabilne ceny i tradycyjne strumienie wzajemnego handlu, przyjęto specjalne postanowienia regulujące import zbóż. Wysokość kontyngentu na pszenicę uzależniono od zbiorów w Maroku.

W porozumieniu zawarto **klauzule ochronne**, mające zapobiec wywołanym przez liberalizację zakłóceniom na rynku lub minimalizować ich negatywne konsekwencje. Otóż, jeśli przywóz tak zwiększonych ilości produktów, będących przedmiotem koncesji, doprowadzi do poważnych zakłóceń na rynkach lub do znacznych szkód u producentów, to strony niezwłocznie podejmą

Tabela 1

Harmonogram liberalizacji dostępu do rynku marokańskiego przewidziany w porozumieniu rolnym UE-Maroko

Ścieżka liberalizacyjna	Przykładowe towary
Natychmiastowe zniesienie ceł (lista 1, grupa G1)	większość zwierząt żywych, mięs i podrobów, mięczaków, serwatka, rośliny i kwiaty, większość warzyw, owoce cytrusowe, melony, kawa, herbata, przyprawy, wiele zbóż i produktów przemysłu młynarskiego, nasion i owoców oleistych, rośliny przemysłowe, soki i ekstrakty roślinne, wybrane tłuszcze i oleje, niektóre przetwory ze zbóż, przetwory konserwowe octem, napoje spirytusowe, otręby, makuchy, przemysłowe kwasy tłuszczowe, skóry i skórki, sierść zwierzęca, bawełna.
Liberalizacja w ciągu 5 lat (lista 1, grupa G2)	niektóre rodzaje mięsa wołowego, ryb morskich i owoców morza, część produktów mleczarskich (masło, sery), warzywa (ziemniaki, strączkowe, cebula) i przetwory z nich, wiele owoców i przetworów owocowych, herbata zielona, oleje, przetwory dla niemowląt, pieczywo cukiernicze, cukry i syropy cukrowe, przetwory z orzechów.
Liberalizacja w ciągu 10 lat (lista 1, grupa G3)	króliki, podroby z gęsi, kaczek, perliczek, zające i dziczyzny, konina, ryby słodkowodne, filety rybne, mleko i śmietana, jogurt i inne fermentowane napoje mleczne, przetworzone pomidory, suszone warzywa strączkowe i owoce, kawa, przetwory ze zbóż, konserwy rybne, cukry, przetwory z mięsa i ryb (łącznie z konserwami), czekolada i wyroby zawierające kakao, wyroby cukiernicze, piwo ze słodu.
Liberalizacja importu towarów objętych TRQ wewnątrz i poza kontyngentem (lista 2)	niektóre rodzaje drobiu, produkty mleczarskie, jaja, miód naturalny, mieszanki warzywne, warzywa strączkowe, orzechy laskowe, niektóre owoce (winogrona suszone, gruszki, śliwki), kukurydza, ryż bielony, skrobia kukurydziana, olej sojowy i rzepakowy, przetwory z grzybów, groch konserwowy i fasola, oliwki, przetwory z owoców, z orzechów, brzoskwinie w puszkach, soki owocowe lub warzywne, wina, tytoń nieprzetworzony.
Liberalizacja do wielkości TRQ (lista 3)*	cielęta, zwierzęta żywe (byki, kozy i owce inne niż hodowlane), wołowina i cielęcina, mięso kóz i owiec, ptactwo z gatunku <i>Gallus domesticus</i> i indyki oraz ich mięso, mleko UHT, mleko pełne w proszku, bób, migdały słodkie, jabłka, pszenica durum, zwyczajna i meslin, mąka i semolina, oliwa z pierwszego tłoczenia, produkty wędliniarskie, makarony, pomidory przetworzone, mieszanki paszowe dla zwierząt.

* Według postanowień porozumienia są to tzw. towary nieobjęte liberalizacją.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie porozumienia.

konsultacje w celu znalezienia odpowiedniego rozwiązania, a w czasie oczekiwania na to rozwiązanie strona dokonująca przywozu może zastosować środki, które uzna za niezbędne. Środek ochronny może być stosowany nie dłużej niż rok i może być tylko raz przedłużony w drodze decyzji Komitetu Stowarzyszenia.

W odniesieniu do **norm sanitarnych, fitosanitarnych i technicznych** strony odwołały się do porozumień WTO, podkreślając, że powinny być uwzględnione normy, procedury i zalecenia organizacji międzynarodowych. Ponadto, import z Maroko powinien spełniać europejskie normy sanitarne.

Strony porozumienia zobowiązały się do podjęcia dalszych rokowań w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i świadectw pochodzenia nie później niż trzy miesiące od dnia wejścia w życie porozumienia. Najpóźniej trzy lata po jego wejściu w życie mają też rozważyć możliwość udzielenia dalszych koncesji.

Handel artykułami rolno-spożywczymi UE z Marokiem

Maroko ma niewielkie znaczenie jako partner handlowy państw Unii Europejskiej. W ostatnich latach na rynek marokański trafiało przeciętnie ok. 1,3% unijnego zewnętrznego eksportu rolno-spożywczego, a import z Maroka stanowił 2,0% importu rolno-spożywczego z krajów trzecich. Udział Maroka w polskim eksporcie był czterokrotnie, a w imporcie dwuipółkrotnie niższy niż w UE.

W 2010 r. wartość unijnego eksportu rolno-spożywczego do Maroka wyniosła 1 438 mln dolarów (w tym eksport Polski – 11,3 mln dolarów), a importu – 2 823 mln dolarów (w tym import Polski – 36,4 mln dolarów)²⁴. Artykuły rolno-spożywcze odgrywały większą rolę w imporcie niż eksporcie zarówno dla UE, jak i Polski. W 2010 r. ich udział w unijnym i polskim imporcie z Maroka wynosił blisko 25%, a w eksporcie do tego kraju niespełna 8%. W ostatnich latach udziały te były w handlu unijno-marokańskim stabilne, natomiast w polsko-marokańskim ulegały wyraźnym wahaniom, co wynikało ze stosunkowo niewielkiej wartości obrotów handlowych, która sprawia, że nawet pojedyncza transakcja wyraźnie zmienia dynamikę i strukturę towarową obrotów handlowych między dwoma krajami.

Unia Europejska miała w ostatnich latach stale ujemne saldo w handlu artykułami rolno-spożywczymi z Marokiem²⁵. Jego wysokość oscylowała wokół 1,5 mld dolarów. Od 2008 r. deficyt w handlu rolno-spożywczym notowała również Polska (w granicach 18-25 mln dolarów).

Chociaż handel artykułami rolno-spożywczymi ogółem z Marokiem ma niewielkie znaczenie dla UE i Polski, to Maroko jest wśród krajów trzecich głównym dostawcą niektórych artykułów rolno-spożywczych na rynek unijny (m.in. pomidorów, fasoli, przetworzonych oliwek, ośmiornic) i polski (pomidorów, klementynek, ziemniaków młodych i mrożonych, przetworzonych sardynek, szprotów i in.).

Handel rolno-spożywczy Polski i Unii Europejskiej z Marokiem cechuje znaczny stopień koncentracji, przy

Tabela 2

Struktura towarowa handlu rolno-spożywczego UE i Polski z Marokiem w latach 2008-2010 (średnio rocznie, w %)

Dział HS	Opis działu	Eksport		Import	
		UE	Polska	UE	Polska
	Artykuły rolno-spożywcze	100,0	100,0	100,0	100,0
01	Zwierzęta żywe	4,2	0,0	0,1	-
03	Ryby i owoce morza	8,1	-	22,4	3,8
04	Produkty mleczarskie	6,7	27,6	0,0	-
05	Pozostałe produkty pochodzenia zwierzęcego	2,7	2,2	1,7	-
07	Warzywa	2,1	-	31,3	57,1
08	Owoce	1,7	0,1	16,6	33,6
10	Zboża	42,5	61,0	0,2	-
12	Nasiona i owoce oleiste, ziarna i in. nasiona	5,1	1,0	1,6	0,8
15	Tłuszcze i oleje zwierzęce lub roślinne	3,7	-	1,8	0,0
16	Przetwory z mięsa, ryb i owoców morza	0,8	-	15,4	3,9
17	Cukry i wyroby cukiernicze	0,5	-	0,3	0,1
19	Przetwory ze zbóż, mąki, skrobi lub mleka	3,5	5,8	0,3	-
20	Przetwory z warzyw i owoców	2,1	1,0	4,7	0,3
21	Różne przetwory spożywcze	2,7	0,2	0,5	-
22	Napoje bezalkoholowe i alkoholowe	4,0	0,9	0,4	0,0
23	Pozostałości i odpady przemysłu spożywczego	2,4	-	1,1	-
	Pozostałe	7,4	0,2	1,7	0,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WITS-Comtrade.

czym w handlu polsko-marokańskim jest on wyraźnie większy niż w unijno-marokańskim.

Najważniejszą grupą towarową w unijnym i polskim eksporcie na rynek marokański według działów HS są zboża. W latach 2008-2010 przypadało na nie średnio rocznie odpowiednio 43% i 61% unijnego i polskiego eksportu rolno-spożywczego do Maroka (tabela 2). W eksporcie UE stosunkowo dużą rolę odgrywały także: ryby i owoce morza, nasiona i owoce oleiste, ziarna i in. nasiona, napoje, tłuszcze, oleje zwierzęce i roślinne, zwierzęta żywe oraz produkty mleczarskie. W sumie na pięć głównych działów przypadało 2/3 wartości unijnego eksportu. Produkty mleczarskie miały również duże znaczenie w polskich dostawach do Maroka (przeciętnie ponad 1/4 polskiego eksportu rolno-spożywczego do Maroka w latach 2008-2010). W efekcie, na dwa działy (zboża i produkty mleczarskie) przypadało 88,6% całego polskiego eksportu do tego kraju.

Import UE z Maroka był bardziej skoncentrowany niż eksport. Dominowały w nim produkty czterech działów HS, tj. warzywa, owoce, ryby i owoce morza oraz przetwory z mięsa, ryb i owoców morza. W latach 2008-2010 ich udział w marokańskich dostawach artykułów rolno-spożywczych na rynek unijny wynosił średnio rocznie 85,6%. Z kolei w polskim imporcie rolno-spożywczym z Maroka ponad 90% dostaw przypadało na warzywa i owoce.

Przewidywane skutki wejścia w życie porozumienia rolnego

Zmiany w unijnym i polskim eksporcie do Maroka

Wpływ otwarcia rynku marokańskiego będzie zależał od wielkości handlu i stopnia redukcji stawek celnych. Główna pozycja (według sześciocyfrowej klasyfikacji

HS) w unijnym i polskim eksporcie rolno-spożywczym do Maroka, tj. pszenica zwyczajna (tabela 3, 4), objęta została liberalizacją jedynie do wysokości kontyngentu taryfowego. Stawka celna w ramach TRQ obniżona będzie o 38% (z możliwością modyfikacji), przy czym wysokość kontyngentu uzależniona będzie od wielkości produkcji marokańskiej w danym roku. Dostawy poza kontyngentem objęte będą stawką KNU, wynoszącą 50% w przypadku gatunków pszenicy eksportowanych przez UE i Polskę.

Ponieważ blisko 36% unijnego i 70% polskiego eksportu rolno-spożywczego do Maroka stanowiła pszenica, wysokość preferencyjnych kontyngentów będzie miała podstawowe znaczenie dla eksportu po wejściu w życie porozumienia rolnego. W 2012 r. kontyngent będzie prawdopodobnie duży z uwagi na słabe zbiory z Maroku spowodowane brakiem opadów.

Całkowita eliminacja ceł nakładanych na kolejne grupy produktów liczących się w unijnym eksporcie do Maroka - krewetki świeże, bydło żywe, nasiona warzyw, jelita, pęcherze i żołądki zwierząt oraz jęczmień, nastąpi w dniu wejścia porozumienia rolnego w życie. Stawki na wwóz do Maroka krewetek mrożonych zredukowane będą w pięcioletnim okresie przejściowym, a przetworów dla niemowląt – w okresie 10-letnim. Cło na pozostałe przetwory spożywcze (m.in. aromatyzowane lub barwione syropy cukrowe) importowane z UE zostało zniesione przed 1 marca 2012 r. Ustanowiono bezcłowy kontyngent na import pozostałych serów oraz stopniową w ciągu pięciu lat redukcję cła na dostawy poza kontyngentem. Warunki te pozwolą na stopniowe zwiększanie unijnych dostaw na rynek marokański.

Mniej korzystnie, ze względu na długi okres liberalizacji, kształtują się możliwości zwiększenia polskiego eksportu. Druga najważniejsza grupa towarowa – mleko w proszku, objęta została kontyngentem w wysokości

Tabela 3

Główne pozycje w eksporcie rolno-spożywczym Unii Europejskiej do Maroka w 2010 r. (w %)

Kod HS	Nazwa towaru	Udział w eksporcie rolno-spożywczym do Maroka	Udział Maroka w eksporcie zewnętrznym UE
Artykuły rolno-spożywcze		100,0	1,3
100190	Pszenica	36,1	11,0
030623	Krewetki świeże	5,2	80,2
010210	Bydło żywe	3,8	21,4
030613	Krewetki mrożone	3,1	18,4
120991	Nasiona warzyw	2,6	4,9
050400	Jelita, pęcherze i żołądki zwierząt	2,6	7,7
040690	Pozostałe sery	2,0	1,0
210690	Pozostałe przetwory spożywcze	1,8	0,6
100300	Jęczmień	1,8	3,0
190110	Przetwory dla niemowląt	1,6	1,2
Pozostałe		39,3	0,6

Źródło: Jak w tabeli 2.

Tabela 4

Główne pozycje w eksporcie rolno-spożywczym Polski do Maroka w 2010 r. (w %)

Kod HS	Nazwa towaru	Udział w eksporcie rolno-spożywczym do Maroka	Udział Maroka w eksporcie Polski do krajów trzecich	Udział Maroka w eksporcie Polski ogółem
	Artykuły rolno-spożywcze	100,0	0,3	0,1
100190	Pszenica	69,7	15,7	4,0
040210	Mleko w proszku	20,8	2,6	1,1
190410	Prażone ziarna zbóż	3,0	0,8	0,2
200520	Ziemniaki przetworzone	1,7	0,9	0,3
190590	Pozostałe wyroby piekarnicze	1,2	0,7	0,1
040410	Serwatka w proszku	0,7	0,1	0,1
050400	Jelita, pęcherze i żołądki zwierząt	0,5	0,3	0,1
220210	Napoje słodzone	0,4	0,1	0,0
180690	Wyroby czekoladowe	0,4	0,0	0,0
190531	Słodkie herbatniki	0,3	0,1	0,0
	Pozostałe	1,2	0,0	0,0

Źródło: Jak w tabeli 2.

7 tys. ton dla całej UE²⁶, z 50% redukcją cła (obecnie na poziomie 102%). Przewidziano również obniżkę cła na mleko w proszku poza kontyngentem, jednak będzie ona rozłożona na 10 lat. Kolejne towary – przetworzone ziemniaki, prażone ziarna zbóż, serwatka w proszku oraz jelita, pęcherze i żołądki zwierząt – będą od dnia wejścia porozumienia w życie podlegać zerowym stawkom celnym, a napoje słodzone – od 1 marca 2012 r. Cła na pozostałe wyroby piekarnicze, wyroby czekoladowe i słodkie herbatniki będą znoszone stopniowo w ciągu dziesięciu lat. Obecnie marokańskie cło na te wyroby importowane z UE jest relatywnie wysokie (20-42,7%).

Zarówno UE, jak i Polska będą mogły również zwiększyć bądź rozpocząć eksport innych produktów, mających przewagi komparatywne, w tym żywności przetworzonej. Muszą jednak trafić w gusta marokańskich odbiorców. Struktura dostaw na rynek marokański świadczy, że polscy eksporterzy będą musieli konkurować z dostawcami z innych państw członkowskich UE, niejednokrotnie bardziej doświadczonymi i posiadającymi większe środki finansowe na ekspansję zagraniczną, w tym promocję produktów.

Zmiany w unijnym i polskim imporcie

Cła importowe na osiem najważniejszych produktów (według sześciocyfrowej klasyfikacji HS – tabela 5) Unia zniesie w dniu wejścia w życie porozumienia rolnego. Jedynie w imporcie świeżych pomidorów i klementynek będą stosowane kontyngenty taryfowe i system cen wejścia. Import pomidorów w ramach kontyngentu w sezonie od 1 października do 31 maja następnego roku będzie bezcłowy, przy czym jego wielkość będzie zwiększana do poziomu 285 tys. ton w sezonie 2015/2016. Import poza kontyngentem będzie się odby-

wał po zredukowanej o 60% stawce celnej KNU. W tym samym okresie zostanie obniżona ustalona cena wejścia do 46,1 euro/100 kg. Obecnie dostawy marokańskich pomidorów w sezonie korzystają z preferencyjnej stawki celnej w granicach 0-3,5% (stawka KNU wynosi 8,8%) przy cenie wejścia 72,6-112,6 euro/100 kg. Przez pozostałą część roku stawka celna na import świeżych pomidorów z Maroka będzie o 60% niższa od stawki celnej KNU, podczas gdy obecnie poza sezonem obowiązuje preferencyjna stawka celna od 4,8% do 5,7% (stawka KNU wynosi 14,4%) z ceną wejścia na poziomie 52,6-62,6 euro/100 kg. Ponieważ po wejściu w życie porozumienia rynek unijny na marokańskie pomidory otworzy się tylko nieznacznie, a wielkość bezcłowego kontyngentu pokryje zaledwie 0,6% unijnego rynku pomidorów²⁷, ocenia się, że zagrożenie unijnego rynku destabilizacją będzie stosunkowo niewielkie.

Podobną ścieżkę liberalizacji przewidziano dla świeżych klementynek. Od 1 listopada do końca lutego następnego roku obowiązywać będzie bezcłowy import w ramach ustalonego kontyngentu (175 tys. ton), a stawka celna poza kontyngentem zostanie zredukowana o 80%. Natomiast przez pozostałą część roku cały import będzie bezcłowy. W imporcie klementynek również przewidziano okresowe obniżenie ceny wejścia (do 48,4 euro/100 kg). Obecnie w sezonie obowiązuje 16% stawka celna przy cenie wejścia na poziomie 64,9 euro/100 kg, natomiast poza sezonem import jest bezcłowy. Po wejściu porozumienia rolnego w życie nastąpi wyraźna poprawa w dostępie marokańskich klementynek do rynku unijnego. W 2010 r. ich dostawy do UE wyniosły 103 tys. ton. Oznacza to, że w sezonie cały ich import będzie bezcłowy.

W polskim imporcie rolno-spożywczym z Maroka pomidory i świeże klementynki stanowią blisko 3/4 marokańskich dostaw (dane za 2010 r.; por. tabela 6).

Tabela 5

Główne pozycje w imporcie rolno-spożywczym Unii Europejskiej z Maroka w 2010 r. (w %)

Kod HS	Opis kodu	Udział w imporcie rolno-spożywczym	Udział Maroka w imporcie zewnętrznym UE
Artykuły rolno-spożywcze		100,0	2,0
070200	Pomidory	15,9	64,9
070820	Fasola	7,4	47,8
030759	Ośmiornice	7,2	45,1
160520	Krewetki przetworzone	5,6	14,0
160413	Sardynki, szproty i in. przetworzone	4,9	84,6
080520	Świeże klementynki	4,4	28,2
070960	Papryka	3,9	26,0
200570	Oliwki przetworzone	3,2	54,5
030749	Mątwy i kałamarnice	3,2	8,8
030269	Pozostałe gatunki ryb	2,9	13,6
Pozostałe		41,3	0,9

Źródło: Jak w tabeli 2.

Stąd zmiany warunków przywozu tych dwóch towarów będą miały decydujący wpływ na wielkość eksportu do Polski. Z uwagi na wysoki udział Maroka w polskim imporcie pomidorów i klementynek (odpowiednio 10% i 8% dostaw w 2010 r.), harmonogram eliminacji ceł ma istotne znaczenie dla polskich konsumentów. Wpływ redukcji stawek celnych będzie jednak umiarkowany ze względu na kontyngenty taryfowe i ceny wejścia.

Cła na inne ważne towary w polskim imporcie z Maroka – niektóre świeże lub mrożone warzywa i owoce (papryka, ziemniaki, pomarańcze, banany i truskawki), a także mrożone bądź przetworzone sardynki,

szproty i in. – zostaną zniesione z dniem wejścia porozumienia w życie.

Liberalizacja importu z Maroka niesie ze sobą również możliwość zwiększenia dostaw innych produktów. Unia jest zaniepokojona możliwością zwiększonego napływu innych świeżych owoców i warzyw, w szczególności czosnku, ogórków, cukinii i truskawek, a także przetworzonych produktów rolnych o wysokim poziomie sacharozy oraz izoglukozy. Znalazło to wyraz w treści umowy.

Dyskusja towarzysząca procesowi ratyfikacji umowy świadczy, że zwiększony import tych produktów stanowi konkurencję głównie dla krajów Europy Południowej,

Tabela 5

Główne pozycje w imporcie rolno-spożywczym Polski z Maroka w 2010 r. (w %)

Kod HS	Opis kodu	Udział w imporcie rolno-spożywczym	Udział Maroka w imporcie zewnętrznym Polski	Udział Maroka w imporcie Polski ogółem
Artykuły rolno-spożywcze		100,0	0,8	0,3
070200	Pomidory	43,2	45,7	10,0
080520	Świeże klementynki	31,6	59,0	7,8
070960	Papryka	6,2	15,4	2,6
080510	Pomarańcze	4,4	13,7	1,6
070190	Ziemniaki	4,0	66,9	2,6
160413	Sardynki, szproty i in. przetworzone	3,4	71,3	34,8
081110	Truskawki mrożone	2,3	22,9	12,8
080300	Banany	0,8	0,2	0,1
071010	Ziemniaki mrożone	0,5	65,4	2,5
030371	Mrożone sardynki, szproty i in.	0,5	3,7	3,5
Pozostałe		3,1	0,0	0,0

Źródło: Jak w tabeli 2.

których rolnictwo ma zbliżony do marokańskiego cykl produkcyjny i strukturę produkcji. Dla innych krajów, w tym Polski, import z Maroka jest głównie szansą na zwiększenie podaży produktów rolnych poza sezonem i obniżenia ich cen płaconych przez konsumentów. Liberalizacja może doprowadzić zatem do ograniczenia polskiego importu, m.in. z Hiszpanii i Włoch oraz zwiększenia z Maroka. Import towarów rolnych, głównie warzyw i owoców, w sezonie nie powinien wzrosnąć istotnie. Jego opłacalność będzie wówczas znacznie niższa niż poza sezonem, gdy konkuruje z produkcją niewielu krajów (do niskich kosztów produkcji rolnej w Maroku należy doliczyć stosunkowo wysokie koszty transportu).

Ponadto, w przypadku Polski znaczna rozbieżność w statystykach importu według kraju pochodzenia i kraju wysyłki nasuwa przypuszczenie, że dużą rolę w handlu rolno-spożywczym odgrywają duże sieci handlowe (np. francuskie czy niemieckie). A zatem od ich polityki zależą będą w znacznej mierze rzeczywiste skutki liberalizacji dla rynku polskiego.

Po wejściu porozumienia rolnego w życie wzrosną szanse na zwiększenie eksportu do Maroka pszenicy, głównej pozycji w unijnym i polskim eksporcie rolno-spożywczym na ten rynek. Wzrost eksportu będzie jednak zależał od wysokości bezcłowego kontyngentu, ustalanego co roku, z uwzględnieniem wielkości krajowej produkcji zbóż. Obecne 50% cło na pszenicę importowaną z państw członkowskich UE znacznie pogarsza jej pozycję konkurencyjną na rynku marokańskim wobec produkcji krajowej i importu bezcłowego ze Stanów Zjednoczonych. Od dnia wejścia w życie porozumienia zwiększą się też możliwości sprzedaży innych, ważnych produktów w unijnym i polskim eksporcie na rynek marokański. Najwyższe stawki celne na pozostałe ważne dla unijnych i polskich eksporterów towary, m.in.: przetwory dla niemowląt (obecnie 20%), pozostałe wyroby czekoladowe (42,7%), pozostałe wyroby piekarnicze i słodkie herbatniki (35,7%) oraz mleko w proszku (30%), będą stopniowo obniżane. Możliwości zwiększenia eksportu tych wyrobów na rynek marokański będą wzrastać zatem powoli.

Jednocześnie wydaje się, że import marokańskich warzyw i owoców może zdestabilizować rynki kilku państw członkowskich. Sprzeciw rolników z Europy Południowej towarzyszący negocjacjom porozumienia rolnego nie był bezzasadny. Struktura produkcji warzyw i owoców państw członkowskich UE basenu Morza Śródziemnego jest bowiem zbliżona do struktury produkcji Maroka. Najbardziej wrażliwymi dla UE towarami są pomidory i klementynki, główne pozycje w imporcie z Maroka.

Porozumienie stwarza niewielkie zagrożenie dla polskich producentów warzyw i owoców. Natomiast może nastąpić wzrost importu niektórych towarów z Maroka, głównie kosztem południowoeuropejskich państw członkowskich UE.

Klementynki i pomarańcze nie są uprawiane w Polsce. Pomidory i papryka na szerszą skalę uprawiane są w sezonie letnim, a przez większą część roku podaż krajową uzupełnia import. Ziemniaki (głównie tzw. młode) również są sprowadzane z zagranicy w okresie braku podaży krajowej.

Świeże truskawki marokańskie zyskują preferencyjny dostęp do unijnego rynku głównie poza sezonem, co będzie korzystne dla konsumentów (niższe ceny i wydłużenie okresu konsumpcji). W sezonie stopień otwarcia rynku będzie mniejszy, a skutki liberalizacji dodatkowo ograniczane przez rosnące koszty transportu i preferencje konsumentów (lojalność wobec odmian krajowych). Z kolei zniesienie ceł na truskawki mrożone nie poprawi znacząco ich pozycji konkurencyjnej na polskim rynku. Ich ceny (3,5 dolara/kg w 2010 r.) są wyraźnie wyższe niż truskawek chińskich (blisko trzykrotnie) czy niemieckich (blisko dwukrotnie).

* Autorzy są pracownikami Instytutu Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur.

¹ Porozumienie w formie wymiany listów między Unią Europejską a Królestwem Maroka dotyczące wzajemnych środków liberalizacyjnych w odniesieniu do produktów rolnych, przetworzonych produktów rolnych oraz ryb i produktów rybołówstwa, a także zastąpienia protokołów 1,2 i 3 oraz załączników do nich, jak również zmian do Układu eurośródziemnomorskiego ustanawiającego stowarzyszenie między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi z jednej strony, a Królestwem Maroka z drugiej strony. Postanowienia porozumienia obejmują handel w działach HS 01-24, a także następującymi produktami: mannit (HS 290543), sorbitol (290544 i 382360), olejki eteryczne (3301), wybrane substancje białkowe (3501 do 3505), środki wykańczalnicze na bazie substancji skrobiowych (380910), skóry i skórki surowe (4101 do 4103), skóry futerkowe surowe (4301), jedwab surowy i odpady (5001 do 5003), wełnę i sierść zwierzęcą (5101 do 5103), bawełnę i odpady (5201 do 5203), len surowy (5301) i konopie surowe (5302).

² Por. wypowiedź komisarza S. Füle na konferencji prasowej zorganizowanej po Radzie Stowarzyszenia UE-Maroko 23 kwietnia 2012 r. w Luksemburgu, *EU-Morocco: Preparing for The Action Plan on Reforms*, <http://www.egovmonitor.com/node/49443> [22.05.2012]

³ 15 państw członkowskich UE i 12 krajów położonych w regionie Morza Śródziemnego: Algieria, Cypr, Egipt, Izrael, Jordania, Liban, Malta, Maroko, Syria, Tunezja, Turcja i Autonomia Palestyńska.

⁴ Liberalizacja handlu artykułami przemysłowymi zakończyła się 1 marca 2012 r., gdy Maroko zniósło ostatnie cła w imporcie artykułów przemysłowych z UE. Podobnie jak w innych umowach tego typu, liberalizacja miała charakter asymetryczny. Unia zniósła cła w imporcie z Maroka znacznie wcześniej.

⁵ Euro-Mediterranean Agreement establishing an association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Kingdom of Morocco, of the other part, OJ L 70, 18.3.2000.

⁶ Ocenia się, że jedynie Porozumienie z Agadiru, obowiązujące od 2007 r., ustanawiające strefę wolnego handlu między Egiptem, Jordanią, Marokiem i Tunezją, można uznać za sukces integracyjny. Ministerstwo Gospodarki, *EUROMED*, 15.03.2012, <http://www.mg.gov.pl/Wspolpraca+z+zagranica/Clo/Umowy+handlowe/EUROMED.htm> [15.04.2012]

⁷ Ibidem.

⁸ W tym samym dniu podpisano jeszcze dwie umowy dotyczące mechanizmu regulowania sporów handlowych i udziału Maroka w programach wspólnotowych.

⁹ European Parliament, Committee on International Trade, Recommendation on the draft Council Decision on the conclusion of an Agreement in the form of an Exchange of Letters between the European Union and the Kingdom of Morocco concerning reciprocal liberalisation measures on agricultural products, processed agricultural products, fish and fishery products, the replacement of Protocols 1, 2 and 3 and their Annexes and amendments to the Euro-Mediterranean Agreement establishing an association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Kingdom of Morocco, of the other part, A7-0023/2012, 1.2.2012.

¹⁰ Zarzuty takie stawiała m.in. organizacja europejskich rolników Copa-Cogeca.

¹¹ Ilość wody niezbędna do wyprodukowania pomidorów w Maroku jest dziesięciokrotnie wyższa niż we Francji.

¹² Umowa UE-Maroko sypie się z powodu Sahary, 15 grudnia 2011, <http://www.presseurop.eu/pl/content/news-brief/1293551-umowa-ue-maroko-sypie-sie-z-powodu-sahary> [30.04.2012]

¹³ Według przytoczonego raportu, w okresie od 2002/2003 do 2008/2009 produkcja warzyw zwiększyła się tam o 2800%.

¹⁴ Powierzchnia dominujących w Maroku gospodarstw rolnych (80%) nie przekracza 5 ha. Por. Ch. Dunmore, *EU parliament approves Morocco agriculture trade deal*, Reuters, 17.02.2012.

¹⁵ Badania przeprowadzone wśród eksportujących firm przemysłowych z krajów rozwijających się wskazują na współistnienie oligopolu, skrajnie dużych fabryk, posiadających duże udziały w rynku, z bardzo małymi fabrykami, które nie chcą i/lub nie potrafią czerpać korzyści ze skali działania. Por. WTO, *Trade in a Globalizing World*, World Trade Report 2008, s. 57. Nie wykluczone, że podobna współpraca może mieć miejsce w handlu rolnym.

¹⁶ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 16 lutego 2012 r. w sprawie porozumienia między UE a Marokiem dotyczącego wzajemnych środków liberalizacyjnych w odniesieniu do produktów rolnych i produktów rybołówstwa, 2010/2522(RSP); European Commission - Press release: *EU-Morocco: Agricultural agreement sign of credibility*, 17.12.2012, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/12/143>; Argumentem na rzecz zawarcia

porozumienia było też poparcie Marokańskiej Federacji Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Comader).

¹⁷ Por. Wyjaśnienie posła Siekierskiego do głosowania w sprawie umowy liberalizującej handel między UE a Marokiem, 16.02.2012, <http://www.siekierski.pl/index1.php?id=2032#f2> [30.04.2012]

¹⁸ Ostatnio np. ze strony Kanady. Por. *Government of Canada expanding agriculture trade with Morocco and the Middle East*, 26.04.2012, http://www.agr.gc.ca/cb/index_e.php?s1=n&s2=2012&page=n120426 [22.05.2012]

¹⁹ Jest ono najwyższe w UE. Szczególnie zagrożony jest region Malagi, który już obecnie odczuwa dotkliwie skutki zwiększonego importu z Maroka.

²⁰ W umowie przewidziano przystąpienie do rokowań w sprawie poprawy warunków dostępu dla czosnku i klementynek, gdy osiągnięte zostaną górne pułapy kontyngentów.

²¹ Bezcłowy kontyngent na pomidory będzie zwiększany do sezonu 2015/2016. Szacuje się, że pokryje on zaledwie 0,6% unijnego rynku pomidorów. Por. *Kontrowersyjna umowa UE – Maroko*, „Wiadomości Rolnicze Polska”, 28.02.2012, http://www.wrp.pl/Indhold/sider/show_article-7/default.aspx?id=10151

²² Cła na część produktów z tej grupy zostały zniesione przed 1 marca 2012 r.

²³ W imporcie poza kontyngentem utrzymane będą stawki KNU.

²⁴ Analizę przeprowadzono na podstawie danych z bazy danych WITS-Comtrade (import według kraju pochodzenia towaru, w dolarach amerykańskich). Różnią się one, czasem znacznie, od danych publikowanych przez Eurostat, który ujmuje import według kraju wysyłki. Dla przykładu, w 2010 r. wartość importu marokańskich pomidorów do Polski według kraju pochodzenia wyniosła 11,3 mln euro (baza Comtrade oraz GUS), podczas gdy według kraju wysyłki (Eurostat) zalewie 97 tys. euro. Oznacza to, że większość dostaw trafiła na polski rynek za pośrednictwem innych krajów.

²⁵ Wśród krajów Unii w ostatnich latach stałą nadwyżką w handlu rolno-spożywczym z Marokiem miała tylko Irlandia. Największy deficyt notowały Hiszpania, Francja i Włochy.

²⁶ Dla porównania, w 2010 r. Polska wyeksportowała do Maroka 813 ton mleka w proszku (HS 040210).

²⁷ Umowa UE – Maroko jednak wejdzie w życie, e-warzywnictwo.pl, 26.02.2012 r. ■

BADANIA NAUKOWE I INNOWACJE

W DRODZE KU INNOWACYJNEJ GOSPODARCE – ROZWÓJ WIEDZOCHŁONNYCH USŁUG BIZNESOWYCH W POLSCE NA TLE POZOSTAŁYCH KRAJÓW UE-10

Agata Wancio*

Polska jest klasyfikowana jako jeden z mniej rozwiniętych krajów Unii pod względem zdolności do tworzenia i rozwoju innowacji. Co prawda w ostatnich latach

dokonano pewnego postępu w tej dziedzinie, ale – biorąc pod uwagę niską bazę odniesienia – jest on ciągle niewielki. W opublikowanym w 2012 r. na zamówienie Komisji Europejskiej raporcie *Innovation Union Scoreboard 2011*¹ Polskę, wraz z pozostałymi państwami Grupy Wyszehradzkiej, zaliczono do grupy tzw. innowatorów umiarkowanych. Uzyskała ona ponad dwukrotnie gorszy wynik niż unijni liderzy rankingu – Niemcy, Dania i Finlandia, wyprzedzając tylko Litwę, Łotwę, Rumunię i Bułgarię.

W polskiej literaturze przedmiotu sporo miejsca poświęcono konieczności podnoszenia potencjału innowacyjnego (rozumianego jako zdolność do tworzenia